

KOSZTA JÓZSEF (1861-1949)
Falu vége, 1915-20 között

Olaj, vászon, 55x66 cm
 Jelezve jobbra lent: Koszta

Kezdő ár: 4 000 000 Ft / 12 903 EUR

Becsérték: 7 000 000 – 10 000 000 Ft
 Estimated value: 22 581 – 32 258 EUR

AUKCIONÁLVA:

- Magyar Királyi Postatakarékpénztár
 Árverési Csarnokának XCVI. aukcióján
 (219. tétel)

PROVENIENCIA:

- korábban Kovács Dezső gyűjteményében

Koszta József a Lakos-tanyai műteremben,
 1913 körül

Koszta József: Faluvége, 1915-20 között, lappang

Koszta József: Izzó nyár, olaj, papírlémez
 magántulajdon

Koszta József: Napsütötte házak
 magántulajdon

Az apró termetű Koszta, a székely csángó ősök ivadéka, hegyvidéki származása dacára a síkságon, a pusztán, közelebről az Alföld mikroklímájában nőtt igazi festőóriássá. A nemzet szimbolikus hazájaként felfogott tájban vélte felfedezni a speciális magyar karaktert, ami felé Munkácsy dramatizált realizmusával és a számára Paál László által megtestesített barbizoni intim, mégis monumentális tájfelfogással közeledett. Rövid nagybányai plein-air intermezzót követően Szolnok, Abony, Cibakháza és Gyömrő után találta meg a maga „Tahiti”-ját a szentesi falvak és tanyák vidékén.

Festészetéből fokozatosan tűntek el az atmoszférikus hatások, hogy a fények akadálytalanul szikrázzanak fel a sötét-világos elemi kontrasztjának alárendelt tiszta színekben. Mindinkább redukálódott a festmények életképi jellege is. Jóformán nincs történet, esemény, figura is csak jelzesszerűen. Lényegkereső egyszerűsödési folyamata során mindent alárendelt a jellegzetesnek és az élményszerűnek, mintha maga a vidék esszenciáját akarta volna kikeverni palettáján.

Új festői látásmódja először az 1914-16 között festett szélmalmos festményeiben jelentkezett, mikor a beregháti Aranyosziget düledező cigányputrijait örökölte meg. A látóhatár fölél magasodó malmok monumentális sziluettje idővel kikopik majd a kompozíciókból, de a képek mit sem veszítenek monumentalitásukból. Mikor, az 1920-as évek elején, a Szentés határában fekvő Várfokra kiköltözve maga is tanyasi emberré vedlett, a környező világ leghétköznapibb jelenségei – száradó ruhák, egy pocsolya, földbarázda – is alkalmasak lettek a monumentális hatás eléréséhez.

A malmos és a tanyasi képek közti átmenetet jelentenek az 1915-20 közé tehető faluvégi, faluszéli tájképek. Ezeken a festményeken az emberi közösség végvéraiként magasodnak az aprócska, primitív hajlékok, ellentétben a tanyák magányával. Még itt-ott látni az ember szépérzékének nyomait: kerti virágok, mázas köcsögök, színes takarók és ruhák. Időnként még felbukkannak egymással is kontaktusba lépő figurák, akiket később felváltak majd a földet túró alakok, míg végül már minden – tárgy, élőlény, ház – fölszívódik a tájban, és már csak a végtelen pangeává mitizált föld marad.

Ennek az átmeneti időszaknak talán legérettebb remekműve ez a festmény. Az egymáshoz szoruló, középen tömörödő motívumok koncentrártuma, a fehéren villogó házak összeszeszorított fogsora, a felgyűrődő földrétegek az ég sűrű habarczába ragadva valami ősröb-banás előtti pillanatot éreztetnek. A tanyasi képek ellenfényben tartott sziluett házaival szemben ezek a faluszéli meszelt falak fehérre izzanak. A fénynek nincs forrása, belülről sugárzik; az árnyék nem a fény hiánya, hanem ellentéte, s mindkettő anyagként, anti-anyagként torlódik, hullámszik egymásnak feszülve. Az ég kékje minduntalan felszínre buzog az árnyékok feketéje, a fehérek és a nedvdús zöldek alól, s e színmasszák tetején pirosak, sárgák apró pötyvei parázslanak. Ez az energia, az életerő, az élni akarás járja át a roskatag kunyhókat és a növényzetet is, aminek pedig igazi forrása a csak teremtett környezete által láttatott ember.

Marosvölgyi Gábor